

FOCUS NR. 47

Betaalbare kinderopvang in kwetsbare wijken in het Brussels Gewest

DIETER DEMEY

Wat is de sociaaleconomische context van jonge kinderen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG)? In welke mate komt het aanbod aan inkomensgerelateerde kinderopvang de vraag tegemoet? En zijn deze voorzieningen gelegen in eerder kwetsbare wijken of niet? Dit zijn de drie vragen waarop deze Focus een antwoord probeert te geven.

Het belang van betaalbare kinderopvang

Deze Focus onderzoekt of betaalbare kinderopvangvoorzieningen zijn gelegen in de Brusselse wijken waar de nood aan deze voorzieningen het hoogst is. Diensten voor de bevolking zoals kinderopvang, onderwijs, cultuur of sport moeten beantwoorden aan verschillende criteria. Niet alleen de beschikbaarheid is van belang, maar ook de betaalbaarheid, flexibiliteit, inclusiviteit en kwaliteit¹.

In het Brussels Gewest zijn er:

- › kinderopvangvoorzieningen waar de prijs die gezinnen betalen voor de opvang bepaald wordt op basis van het gezinsinkomen ("inkomensgerelateerd") en die dus betaalbaar zijn;
- › voorzieningen die vrij zijn in het bepalen van de prijs die gezinnen moeten betalen voor de opvang ("niet inkomensgerelateerd") en die in het algemeen duurder zijn.

Volgens de laatste gegevens is iets minder dan twee op drie (63,62 %) kinderopvangvoorzieningen in het Gewest inkomensgerelateerd

[BISA, 2020 (1)]. In een vorige studie van het BISA [2020 (2)] werd aangetoond dat het kinderopvangaanbod sterk verschilt tussen de Brusselse gemeenten en wijken. Maar is dit ook het geval voor de inkomensgerelateerde opvang?

Brussel is het armste gewest van België indien gekeken wordt naar het gemiddeld totaal netto belastbaar inkomen per inwoner² [BISA, 2020 (3)]. Ook op het vlak van armoede en deprivatie scoort Brussel slechter dan de andere gewesten [Frans, Van Mechelen & Van Lancker, 2014: 11; Guio & Vandenbroecke, 2018: 20]. Maar binnen het gewest zijn er grote sociaaleconomische verschillen. Terwijl zes van de tien armste gemeenten in België zich in het Gewest bevinden, is het gemiddelde inkomen hoger dan het nationale gemiddelde in vier andere Brusselse gemeenten [BISA, 2020 (3); Statbel, 2020 (1)]. Bevinden de inkomensgerelateerde kinderopvangvoorzieningen zich daar waar de nood aan betaalbare opvang het hoogst is?

Eerder onderzoek heeft aangetoond dat in de meerderheid van de wijken met de laagste inkomens in het gewest de dekkingsgraad (→ [Kader 2](#)) als laag kan worden beschouwd. Ook in wijken waar grotendeels eenoudergezinnen wonen is de dekkingsgraad laag [La Ligue des familles, 2019: 8/11].

1. Analyseniveau

De analyse zal worden uitgevoerd op wijkniveau. Daar zijn twee redenen voor:

1. Verschillende gemeenten in het Brussels Gewest hebben een hoog aantal inwoners. Zo zijn er drie gemeenten met meer dan 100 000 inwoners (Anderlecht, Brussel en Schaarbeek) en zijn er negen gemeenten met meer dan 50 000 inwoners [BISA, 2020 (4)]. De 19 gemeenten vormen geen homogene gehelen en dit niveau laat daarom niet toe om sociale ontwikkelingen te vatten [ULB-VUB-UCL-KUL, 2008];
2. In de beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie is opgenomen dat "prioritair crèches en andere opvangstructuren die werken met tarieven aangepast aan het inkomen van de ouders worden ondersteund die gelegen zijn in wijken met een lagere dekkingsgraad dan het gewestelijke gemiddelde" [Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2019: 55-56].

Maar er werd niet onderzocht of deze verbanden stand houden indien enkel rekening wordt gehouden met de betaalbare opvang. Onderzoek in Vlaanderen heeft aangetoond dat er op gemeentelijk niveau geen verband is tussen het mediaan inkomen of het risico op kansarmoede en de inkomensgerelateerde dekkingsgraad [Van Lancker & Vandenbroeck, 2019: 14]. Verder werd aangetoond dat er in arme wijken een hoger aanbod is aan betaalbare plaatsen, vooral in steden met een hoge dekkingsgraad [Van Lancker & Vandenbroeck, 2019: 33-35].

Is er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een verband tussen het aanbod aan inkomensgerelateerde kinderopvang en sociaaleconomische indicatoren? Met andere woorden, is betaalbare opvang vooral gelegen in kwetsbare wijken of niet?

In deze Focus zal na het bespreken van de gegevensbronnen de sociaaleconomische context van jonge kinderen op wijkniveau worden geanalyseerd, vervolgens de dekkingsgraad op basis van de inkomensgerelateerde kinderopvang en daarna het verband tussen beide.

Sociaaleconomische indicatoren

Op het lokale niveau zijn er echter weinig (kinder)armoede-indicatoren beschikbaar [Lahaye, Pannecoucke & Sansen, 2019: 23]. Daarom wordt armoede en deprivatie bij gezinnen en kinderen doorgaans bestudeerd aan de hand van factoren die hier nauw mee samenhangen. Voorbeelden zijn het beschikbare gezinsinkomen, het opleidingsniveau, de positie op de arbeidsmarkt of de werkintensiteit in een gezin, de migratieachtergrond van de ouders, de gezondheidstoestand, huisvesting, de gezinssamenstelling, sociale uitkeringen, ... [Frans, Van Mechelen & Van Lancker, 2014: 12; Guio & Vandenbroeck, 2018: 27-28; Lahaye, Pannecoucke & Sansen, 2019: 25; INED, 2020: 2].

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn op wijkniveau de volgende gegevens beschikbaar:

- › **Arbeidsmarkt:** aandeel minderjarigen dat in een huishouden zonder inkomen uit arbeid leeft (meest recent: 2016);
- › **Gezinssamenstelling:** aantal kinderen jonger dan drie jaar dat leeft bij een alleenstaande ouder (meest recent: 2020);
- › **Huisvesting:** aandeel sociale woningen (aantal sociale woningen per 100 huishoudens) (meest recent: 2019);
- › **Inkomen:** het mediaan belastbaar inkomen der aangiften (meest recent: inkomstenjaar 2018) (in €);
- › **Migratieachtergrond:** aantal kinderen jonger dan drie jaar waarvan minstens één ouder geen EU-nationaliteit heeft (meest recent: 2020).

Cijfers over het opleidingsniveau of sociale uitkeringen zijn niet beschikbaar op wijkniveau.

Kinderopvang

De gegevens over de capaciteit van de kinderopvangvoorzieningen zijn afkomstig van Kind en Gezin en l'Office de la Naissance et de l'Enfance (ONE). Deze organisaties staan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in voor de vergunning van voorzieningen. De mate waarin het aanbod aan kinderopvang is afgestemd op de vraag kan geanalyseerd worden aan de hand van de dekkingsgraad (→ Kader 2).

De sociaaleconomische context van jonge kinderen in Brussel

Hieronder wordt de sociaaleconomische context van jonge kinderen in Brussel geschetst op wijkniveau aan de hand van verschillende indicatoren. Concreet kan verwacht worden dat deze context als kwetsbaar worden beschouwd in de volgende gevallen:

- › Een hoog aandeel minderjarigen dat in een huishouden zonder inkomen uit arbeid leeft;
- › Een hoog aandeel kinderen jonger dan drie jaar dat leeft bij een alleenstaande ouder;
- › Een hoog aandeel sociale woningen;
- › Een laag mediaan belastbaar inkomen der aangiften;
- › Een hoog aandeel kinderen jonger dan drie jaar waarvan minstens één ouder geen EU-nationaliteit heeft.

In deze wijken kan verwacht worden dat de nood aan inkomensgerelateerde kinderopvang hoger zal zijn dan in wijken die volgens deze indicatoren niet of als minder kwetsbaar kunnen worden beschouwd.

Arbeidsmarkt: Het aandeel minderjarigen dat in een huishouden zonder inkomen uit arbeid leeft was hoger dan 20 % in 25 woonwijken in 2016. 21 van deze wijken zijn gelegen in of aangrenzend aan de arme sikkel (→ Glossarium). Het is belangrijk om te benadrukken dat kinderopvang niet alleen een economische, maar ook een pedagogische en sociale functie vervult. Het maakt niet alleen de combinatie van werk en gezin mogelijk, het is een ook sociale leerplek en het bevordert de maatschappelijke integratie van bepaalde groepen in de samenleving [Hedebouw & Peetermans, 2009].

2. Kinderopvanggegevens en de dekkingsgraad

De kinderopvanggegevens zijn afkomstig van Kind en Gezin (voor de Nederlandstalige organisaties) en ONE (voor de Franstalige organisaties). De capaciteit heeft betrekking op het aantal plaatsen in een voorziening. Een plaats kan gebruikt worden door meerdere kinderen, dus de opvangcapaciteit zal lager zijn dan het aantal opgevangen kinderen in een voorziening. De gegevens hebben betrekking op de situatie op 31 december van het desbetreffende jaar en worden door het BISA verzameld en verwerkt. De meest recente gegevens beschrijven de situatie op 31 december 2019.

Voorzieningen vergund door zowel Kind en Gezin als ONE kunnen **inkomensgerelateerd** of **niet-inkomensgerelateerd** zijn:

- Voorzieningen vergund door Kind en Gezin op trap 0 of trap 1 van het subsidiesysteem zijn vrij in het bepalen van de prijs die gezinnen moeten betalen voor de opvang. In voorzieningen op trap 2 en trap 3 wordt de prijs die gezinnen betalen voor de opvang bepaald op basis van het gezinsinkomen [Kind en Gezin, 2016, p. 49]. In 2020 was dit minimum € 5,32 en maximum € 29,51 per dag [Kind en Gezin, 2020, p. 11].
- In kinderopvangvoorzieningen vergund door ONE is de prijs gebaseerd op het gezinsinkomen in erkende en gesubsidieerde voorzieningen⁴. In 2020 was dit minimum € 2,58 en maximum € 36,49 per dag [ONE, 2020].

Bijvoorbeeld, in inkomensgerelateerde kinderopvangvoorzieningen vergund door Kind en Gezin betalen gezinnen met de volgende gezamenlijke belastbare inkomens deze prijzen per dag in 2020 [Kind en Gezin, 2020: 29-30]:

- minder dan € 17 257,93: het minimumtarief van € 5,32;
- van € 17 257,94 tot € 44 493,56: maximaal € 16,90;
- € 44 493,57 tot € 63 661,90 maximaal: € 22,33;
- meer dan € 63 661,91: € 22,93 - € 29,51.

De prijs in niet-inkomensgerelateerde voorzieningen in Brussel vergund door Kind en Gezin was in 2016 gemiddeld € 27,88 per dag [Vandenbroeck & Bauters, 2016: 81] en door ONE gemiddeld € 30 per dag⁵.

De **dekkingsgraad** is een indicator met in de teller het aantal opvangplaatsen op 31 december in jaar t en in de noemer het aantal kinderen jonger dan drie jaar op 1 januari in jaar t+1. Dit levert een waarde op die aangeeft hoeveel plaatsen er zijn per kind jonger dan drie jaar. Deze kan kleiner zijn dan 1, gelijk zijn aan 1 of groter zijn dan 1:

- **Een waarde kleiner dan 1** betekent dat er minder plaatsen zijn dan kinderen jonger dan drie jaar. Een dekkingsgraad van 0,50 bijvoorbeeld betekent dat er voor de helft van de kinderen een plaats is;
- **Een waarde gelijk aan 1** betekent dat er voor ieder kind jonger dan drie jaar een plaats is;
- **Een waarde groter dan 1** betekent dat er meer plaatsen zijn dan kinderen jonger dan drie jaar.

Plaatsen in kleuterscholen die ingenomen kunnen worden door kinderen tussen 2,5 en 3 jaar oud worden niet meegerekend in de opvangplaatsen voor jonge kinderen. De dekkingsgraad onderschat dus waarschijnlijk enigszins het aantal kinderen jonger dan drie jaar dat kan worden opgevangen. Een deel van de opvangplaatsen wordt ingenomen door kinderen die buiten Brussel wonen.

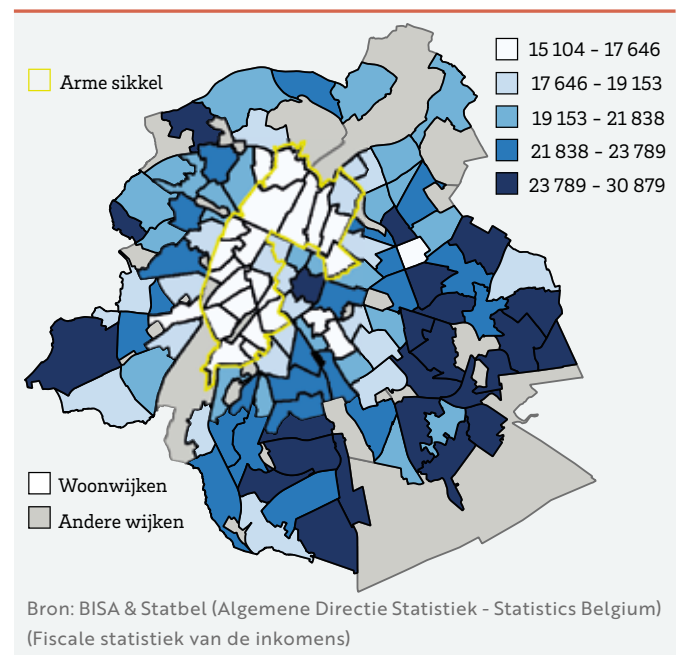
De **inkomensgerelateerde dekkingsgraad** houdt enkel rekening met de inkomensgerelateerde opvangplaatsen.

Gezinssamenstelling: Een tweede belangrijke indicator is het aantal kinderen jonger dan drie jaar dat leeft bij een alleenstaande ouder ten opzichte van het totale aantal kinderen jonger drie jaar. Van de 20 woonwijken waar dit aandeel hoger in 2020 was dan 20 %, zijn er 17 gelegen in de Vijfhoek (→ [Glossarium](#)) of de eerste kroon (→ [Glossarium](#)). In de wijken in tweede kroon (→ [Glossarium](#)) is het aandeel kinderen jonger dan drie jaar dat leeft bij een alleenstaande ouder opvallend lager.

Huisvesting: De derde indicator heeft betrekking op het aantal sociale woningen per 100 huishoudens. De wijken waarin dit aandeel in 2019 hoger was dan 20 % zijn voornamelijk gelegen in de tweede kroon aan de grenzen van het Gewest. Het aandeel is laag in het zuiden en zuidoosten van het Gewest, net als in het oosten van de Vijfhoek en de Europese wijk⁶.

Inkomen: Figuur 1 toont het mediaan belastbaar inkomen der aangiften op wijkniveau voor het inkomstenjaar 2018. De wijken met de hoogste inkomens bevinden zich over het algemeen in de tweede kroon in het zuidoosten van het Gewest. De wijken met de laagste inkomens daarentegen zijn geconcentreerd in de arme sikkel. Deze kaart vormt in feite het spiegelbeeld van het geografisch patroon van het aandeel minderjarigen dat in een huishouden zonder inkomen uit arbeid leeft.

1 MEDIAAN BELASTBAAR INKOMEN DER AANGIFTEN OP WIJKNIVEAU (INKOMSTENJAAR 2018) (IN €)

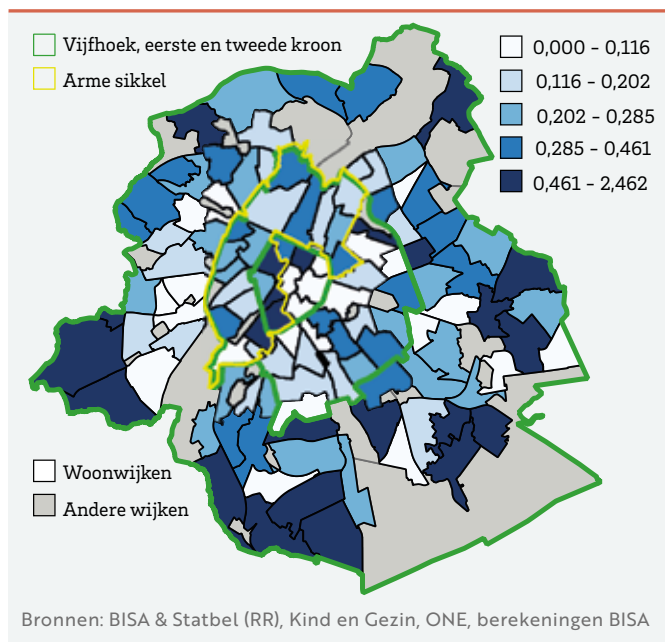
Migratieachtergrond: De vijfde en laatste indicator heeft betrekking op het aandeel 0-2 jarigen waarvan minstens één ouder geen EU-nationaliteit heeft. Een niet-EU-migratieachtergrond hangt vaak samen met een meer kwetsbare positie op de arbeidsmarkt, minder geërfd bezittingen en een moeilijkere toegang tot financiële instellingen [Guio & Vandenbroecke, 2018: 27]. In alle wijken van de arme sikkel was dit aandeel in 2020 hoger dan 46 %. Het is ook hoog in verschillende wijken in het noordwesten, het noorden en het noordoosten van de tweede kroon.

De dekkinggraad op basis van de inkomensgerelateerde kinderopvang

De inkomensgerelateerde dekkinggraad bedroeg in 2019 **26,13 %** op gewestelijk niveau. Dit betekent dat er voor iets meer dan één kind op vier een plaats is in een kinderopvangvoorziening waar de prijs die gezinnen betalen voor de opvang afhankelijk is van het gezinsinkomen. De inkomensgerelateerde dekkinggraad is beduidend lager dan de dekkinggraad die rekening houdt met alle plaatsen, namelijk 41,07 %.

In 52 woonwijken is de inkomensgerelateerde dekkinggraad hoger dan het gewestelijk gemiddelde. 17 van deze wijken zijn gelegen in de Vijfhoek of de eerste kroon en 35 in de tweede kroon (2). Verder is het aantal wijken met een hoge inkomensgerelateerde dekkinggraad hoger in tweede kroon in vergelijking met de eerste kroon, en dan vooral aan de grenzen van het Gewest.

2 DE INKOMENSGERELATEERDE DEKKINGSGRAAD OP WIJKNIVEAU (2019)

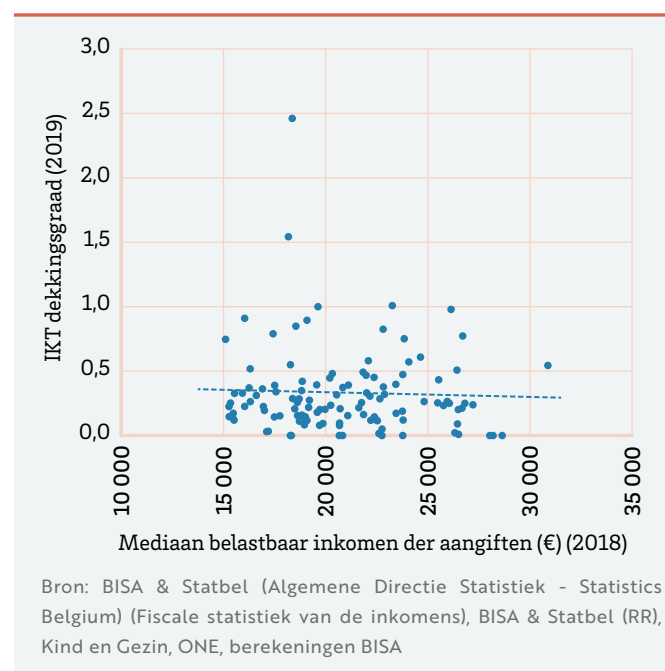
Geen associatie tussen de sociaaleconomische context van jonge kinderen en de dekkinggraad op basis van de inkomensgerelateerde kinderopvang

De kaarten tonen in feite al aan dat er op wijkniveau geen verband is tussen de sociaaleconomische context van jonge kinderen en de dekkinggraad op basis van de inkomensgerelateerde kinderopvang. Een andere methode om deze relatie te onderzoeken is door het gebruik van associatiematen zoals een correlatiecoëfficiënt. Tabel 1 toont voor de Brusselse woonwijken de correlatie tussen enerzijds de (inkomensgerelateerde) dekkinggraad en anderzijds de sociaaleconomische indicatoren. Hieruit blijkt het volgende:

1. Er is enkel een licht positieve correlatie tussen het aandeel sociale woningen en de inkomensgerelateerde dekkinggraad, maar niet met de andere sociaaleconomische indicatoren. Dit betekent dat in wijken waar het aandeel sociale woningen relatief hoog is, ook de dekkinggraad relatief hoog is;
2. Er is geen verband tussen de sociaaleconomische indicatoren en de dekkinggraad die rekening houdt met alle plaatsen.

Het belangrijkste besluit van deze analyse is dat er op wijkniveau geen verband is tussen de sociaaleconomische context van jonge kinderen en de inkomensgerelateerde dekkinggraad, met uitzondering van het aandeel sociale woningen. Dit wordt ook duidelijk geïllustreerd in de scatterplot op basis van het mediaan belastbaar inkomen der aangiften en de inkomensgerelateerde dekkinggraad (3).

3 SCATTERPLOT VAN HET MEDIAAN BELASTBAAR INKOMEN DER AANGIFTEN (€) (2018) EN DE INKOMENSGERELATEERDE DEKKINGSGRAAD (2019)

Tabel 1. Pearson correlatiecoëfficiënt⁷ tussen sociaaleconomische indicatoren en de (inkomensgerelateerde) dekkingsgraad

	Dekkingsgraad (2019)	IKT dekkingsgraad (2019)
Aandeel minderjarigen dat in een huishouden zonder inkomen uit arbeid leeft (%) (2016)	0,00	0,11
Aandeel 0-2 jarigen alleenstaande ouder (2020)	-0,03	-0,08
Aandeel sociale woningen (aantal sociale woningen per 100 huishoudens) (huisv/100 huishoudens) (2019)	0,24	0,42
Mediaan belastbaar inkomen der aangiften (€) (2018)	-0,02	-0,06
Aandeel 0-2 jarigen waarvan minstens 1 ouder geen EU-nationaliteit heeft (2020)	-0,15	0,00

Samenvatting en conclusies

De geografische analyse van de sociaaleconomische situatie van jonge kinderen heeft aangetoond dat deze op het vlak van de werksituatie van het gezin, het inkomen en de migratieachtergrond meer precair is in wijken gelegen in de arme sikkel. In wijken in de Vijfhoek en de eerste kroon is verder het aandeel kinderen jonger dan drie jaar dat leeft bij een alleenstaande ouder relatief hoger. Wijken met een hoge inkomensgerelateerde dekkingsgraad bevinden zich vooral in de tweede kroon aan de grenzen van het Gewest.

De analyse aan de hand van de associatiematen versterkt de geografische analyse: er werd geen verband gevonden tussen de sociaaleconomische context van jonge kinderen en de inkomensgerelateerde dekkingsgraad op wijkniveau. Nochtans kan geargumenteed worden dat de vraag naar betaalbare opvangplaatsen hoger zal zijn in kwetsbare wijken. Dit resultaat stemt ook niet overeen met voorgaand onderzoek in Vlaanderen waar het aanbod aan betaalbare plaatsen wel hoger is in arme wijken. De dekkingsgraad is wel hoger in wijken met een hoger aandeel sociale woningen.

In de beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie is opgenomen dat “prioritair crèches en andere opvangstructuren die werken met tarieven aangepast aan het inkomen van de ouders worden ondersteund die gelegen zijn in wijken met een lagere dekkingsgraad dan het gewestelijke gemiddelde” [Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2019: 55-56]. Deze analyse suggereert dat er bijkomend rekening gehouden zou moeten worden met het sociaaleconomische profiel van de wijk zodat betaalbare kinderopvang beschikbaar is waar de nood het hoogst is.

Bibliografie

- BISA, 2020 (1). *Kinderopvangvoorzieningen voor jonge kinderen.*
- BISA, DEMEY Dieter, 2020 (2). *Kinderopvang in het Brussels Gewest: waar zijn de tekorten?* Focus van het BISA nr. 38.
- BISA, 2020 (3). *Fiscale statistiek van de inkomens.*
- BISA, 2020 (4). *Bevolking. Jaarlijkse evolutie.*
- BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING EN HET VERENIGD COLLEGE VAN DE GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENSCHAPS-COMMISSIE, 2019. *Gemeenschappelijke algemene beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Regeerperiode 2019-2024.* (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- FRANS, D., VAN MECHELEN, N., & VAN LANCKER, W., 2014. *Een structurele aanpak van de verarming van eenoudergezinnen in de Federatie Wallonië-Brussel.* Antwerpen: Het Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck (CSB), Universiteit Antwerpen. (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- GUIO, A.-C., & VANDENBROUCKE, F., 2018. *Armoede en deprivatie bij Belgische kinderen. Een vergelijking van de risicofactoren in de drie gewesten en de buurlanden.* Brussel: Koning Boudewijnstichting. (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- HEDEBOUW, G. & PEETERMANS, A., 2009. *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan drie jaar in het Vlaams Gewest.* In: Over Werk. 2010, nr. 2, pp. 56-60.
- INED, 2020. *Mieux mesurer la pauvreté à la petite enfance : une meilleure prise en compte des conditions de vie.* (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- KIND EN GEZIN, 2016. *Jaarverslag 2015.* Brussel: Kind en Gezin. (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- KIND EN GEZIN, 2020. *Brochure inkomenstarief voor ouders.* (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- LAHAYE, W., PANNECOUCKE, I., & SANSEN, F., 2019. *Kinderarmoede en het lokale niveau. De gemeenten in kaart – Hefbomen voor het beleid.* Brussel: Koning Boudewijnstichting. (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- LA LIGUE DES FAMILLES (2019). *L'accueil de la petite enfance à Bruxelles : Pour une programmation de places plus ciblée ?* Ixelles. La Ligue des familles. (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- ONE. 2019. *Barème de la participation financière parentale ou de tiers dans les frais de séjour des enfants accueillis dans tout milieu d'accueil subventionnés par l'Office de la Naissance et de l'Enfance. Année civile 2020.* (Geraadpleegd op 12.08.2021).

- STATBEL, 2020 (1). *Gemiddeld inkomen van de Belg bedroeg 18768 euro in 2018.* (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- STATBEL, 2020 (2). *Belgische armoede-indicatoren 2019 volgens regio en provincie.* (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- VANDENBROECK, M. & BAUTERS, C., 2016. *Cartografie van de Nederlandstalige gezinsvoorzieningen in Brussel.* Brussel - Gent, VGC - UGent. (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- VAN LANCKER, W., & VANDENBROECK, M., 2019. *De verdeling van de kinderopvang in Vlaanderen en in de centrumsteden: spanning tussen de economische en sociale functie van kinderopvang.* Leuven: Centrum voor Sociologisch Onderzoek. (Geraadpleegd op 12.08.2021).
- ULB, VUB, UCL & KUL (2008). *Uitwerking van een wijkmonitoring die het hele grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestrijkt. Eindrapport.* (Geraadpleegd op 01.09.2021).

Glossarium

Arme sikkel

Gebied waar sinds meerdere decennia de op economisch vlak minder begunstigde bevolkingsgroepen zijn geconcentreerd. Het omvat de wijken in de eerste kroon noord en west die tot de armste van het Brussels Gewest behoren en een sikkel vormen rond het stadscentrum. De wijken van dit gebied zijn:

- binnen de Vijfhoek, het westen van de Noord-Zuidverbinding en de Marollen;
- het oosten van Anderlecht en van Sint-Jans-Molenbeek (tussen de spoorlijn en het kanaal);
- in het noorden de gemeente Sint-Joost, het westen van Schaarbeek en de industriezones langs het kanaal;
- in het zuiden, de lage gedeelten van Sint-Gillis en Vorst.

Eerste kroon

Verwijst naar de wijken tussen de lanen van kleine ring en de middenring, gevormd door de Churchillaan (in het zuiden), de militaire lanen (in het oosten: Generaal Jacques, Generaal Meiser, Brand Whitlock, August Reyers, Generaal Wahis) en de spoorlijnen (in het westen). Vanuit gemeentelijk oogpunt associeert men die gewoonlijk met Anderlecht, Etterbeek, Elsene, Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node. Wegens haar ruimtelijke omvang wordt Brussel-Stad afzonderlijk beschouwd.

Tweede kroon

Het begrip "tweede kroon" stemt overeen met de volgende gebiedsdelen: Anderlecht en Molenbeek voorbij het station West, Oudergem, Sint-Agatha-Berchem, Laken Noord, Neder-Over-Heembeek en Haren, Evere, Ganshoren, Elsene voorbij de Generaal Jacqueslaan, Jette-

Noord, Schaarbeek voorbij de Lambermontlaan, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe.

Vijfhoek

Zone van Brussel die binnen de lanen van de kleine ring ligt. Het is de stad die oorspronkelijk werd beschermd door de stadswallen. De naam van deze zone is afkomstig van de vorm die het tracé van de oude stadswallen volgt.

Noten

1. Flexibiliteit heeft onder andere betrekking op de openingsuren en -dagen, inclusiviteit op de opvang van kinderen met zorgbehoeften, en kwaliteit op onder andere het welbevinden van de kinderen in de opvang, de omgeving en de betrokkenheid van de ouders.
2. Ook verschillende armoede-indicatoren geven aan dat het risico op armoede hoger is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan in het Vlaams of Waals Gewest [Statbel, 2020 (2)].
3. Groot-Brittannië is niet inbegrepen.
4. <https://www.one.be/professionnel/milieux-daccueil/accueil-de-lenfant/>.
5. <https://www.kidslife.be/fr/le-bonheur-abordable/choisir-une-creche-abordable>.
6. De versplinterde verdeling van de sociale huisvesting is de weerspiegeling van de diverse bouwgolven en van het grote aantal huisvestingsmaatschappijen die de geschiedenis van de sociale huisvesting telt. Voor een uitgebreide beschrijving, zie <http://wijkmonitoring.brussels/indicators/analysis/aandeel-sociale-woningen/>.
7. Omwille van de mogelijke niet-lineaire relaties tussen de indicatoren werden de analyses herhaald met de Spearman correlatiecoëfficiënt. De conclusies op basis van deze analyses zijn gelijklopend.

WETENSCHAPPELIJKE COÖRDINATIE

Astrid Romain

LEESCOMITÉ

Xavier Dehaibe, Julie Lumen, Morgane Van Laethem

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Antoine De Borman - Perspective

©2021 Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Alle rechten voorbehouden.

